

LT

LT

LT

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2010.7.1
KOM(2010)348 galutinis

KOMISIJOS ŽALIOJI KNYGA

dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms

KOMISIJOS ŽALIOJI KNYGA

dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms

1. ŽALIOSIOS KNYGOS TIKSLAS

Vidaus rinka grindžiama daugybe sutarčių, kurias reglamentuoja skirtingos nacionalinės sutarčių teisės nuostatos. Vis dėlto nacionalinės sutarčių teisės skirtumai gali lemti papildomas sandorių sąnaudas, įmonių teisinį netikrumą ir nepakankamą vartotojų pasitikėjimą vidaus rinka. Dėl skirtingų sutarčių teisės normų įmonės gali būti priverstos prie jų derinti savo sutarčių sąlygas. Be to, nacionaliniai įstatymai retai būna išversti į kitas Europos kalbas, o tai reiškia, kad rinkos subjektai turi konsultuotis su pasirinktos teisės sistemos įstatymus išmanančiais teisininkais.

Iš dalies dėl šių priežasčių vartotojai ir įmonės, ypač ribotus išteklius turinčios mažosios ir vidutinės įmonės (MVI), gali vengti sudaryti tarptautinius sandorius. O tai trikdytų tarptautinę konkurenciją, dėl ko nukentėtų visuomenės gerovė. Ypač nepalankios sąlygos galėtų susidaryti mažų valstybių narių vartotojams ir įmonėms.

Komisija siekia, kad vidaus rinka piliečiams teiktų visapusę naudą. Sąjunga turi dėti daugiau pastangų tarptautiniams sandoriams palengvinti. Šia žaliaja knyga siekiama nurodyti galimybes, kaip stiprinti vidaus rinką kuriant Europos sutarčių teisę, ir tuo klausimu pradėti viešas konsultacijas. Atsižvelgdama į konsultacijų rezultatų vertinimo išvadas, Komisija iki 2012 m. galėtų pasiūlyti tolesnių priemonių. Bus atliekami visų teisės aktų pasiūlymų poveikio vertinimai.

2. PAGRINDINIAI FAKTAI

2001 m. komunikatu dėl *Europos sutarčių teisės*¹ Europos Komisija pradėjo išsamias viešas konsultacijas dėl sunkumų, kuriuos lemia skirtingi valstybių narių sutarčių teisės įstatymai, ir dėl galimų šios srities priemonių. Remdamasi atsakymais, Komisija 2003 m. pateikė veiksmų planą², siūlydama Europos sutarčių teisės kokybę ir vientisumą gerinti sukuriant bendrą principų sistemą, apimančią bendrus principus, terminiją ir pavyzdines normas, kuria Sąjungos teisės aktų leidėjas vadovautųsi rengdamas arba keisdamas teisės aktus. Be to, buvo pasiūlyta peržiūrėti Sąjungos vartojimo sutarčių teisės *acquis*, siekiant pašalinti nenuoseklumus ir panaikinti reglamentavimo spragas³. Atlikusi šią peržiūrą, Komisija 2008 m. spalio mėnesį pateikė pasiūlymą priimti vartotojų teisių direktyvą⁴ – priemonę mažmeninei prekybai vidaus rinkoje skatinti.

Komisija pagal 6-ąją mokslinių tyrimų bendrąją programą suteikė dotaciją tarptautiniam mokslininkų tinklui, kuris atliko parengiamąjį teisinį tyrimą, reikalingą bendrajai principų sistemai sukurti, ir atidžiai sekė mokslininkų darbą. Tyrimas baigtas 2008 m. pabaigoje, o jo

¹ COM (2001) 398, 2001 7 11.

² COM (2003) 68, 2003 2 12.

³ Žr. Komisijos komunikatą „Europos sutarčių teisė ir *acquis* peržiūra: tolesni veiksmai“, COM (2004) 651, 2004 10 11.

⁴ COM (2008) 614, 2008 10 8.

rezultatai paskelbti Bendrųjų principų sistemos projekte⁵. Šiame projekte pateikiami civilinės teisės, įskaitant sutarčių ir deliktų teisę⁶, principai, apibrėžtys ir pavyzdinės normos. Jis apima tiek komercinių, tiek vartojimo sutarčių nuostatas.

Bendrųjų principų sistemos projekto pagrindą sudaro įvairūs Europos ir tarptautiniu lygmeniu anksčiau vykdyti projektai. Žymių Europos akademikų tinklas⁷ parengė *Europos sutarčių teisės principus* (ESTP), kad vidaus rinkoje galėtų vienoda sutarčių teisė. Įvairios tarptautinės ir regioninės organizacijos, pripažįstančios, kad skirtingos sutarčių teisės normos kliudo tarptautinei prekybai, siekė tokias kliūtis pašalinti rengdamos vienodas pavyzdines normas. Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisija (UNCITRAL) sukūrė praktiškai visuotinį prekių pirkimo ir pardavimo sandorių tarp įmonių standartą – Vienos konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių⁸, kuri taikoma, jei sutarties šalys nepasirinko kitos taikytinos teisės. Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas (UNIDROIT) parengė tarptautinių komercinių sutarčių principus; tai yra pavyzdinės prekių pardavimo ir paslaugų teikimo normos. Šiomis priemonėmis sukurti standartai, kuriais kaip pavyzdinėmis normomis vadovaujasi viso pasaulio įstatymų leidėjai⁹ ir komercinių sutarčių šalys, kurios jų negali pasirinkti kaip tam tikrus sutarčių aspektus reglamentuojančios teisės, tačiau gali įtraukti kaip nuorodą, kaip numatyta Romos I reglamento¹⁰ 3 straipsnyje kartu su 13 konstatuojamąja dalimi. Vis dėlto jie taikomi tik tarp įmonių sudaromoms sutartims, o Vienos konvencija – tik prekių pirkimui ir pardavimui. Be to, nėra mechanizmo, užtikrinančio vienodą jų taikymą valstybėse narėse. Galiausiai šiomis priemonėmis nekliudoma taikyti imperatyvias nacionalines normas.

Europos sutarčių teisės priemonė galėtų padėti ES siekti ekonomikos tikslų ir įveikti ekonomikos krizę. 2010–2014 m. Stokholmo programoje¹¹ nurodoma, kad Europos teisingumo erdvė turėtų būti naudinga ekonominei veiklai vidaus rinkoje remti. Programoje Komisija raginama pateikti pasiūlymą dėl bendros principų sistemos ir toliau nagrinėti sutarčių teisės klausimą. Komisijos komunikate „2020 m. Europa“¹² pabrėžiama būtinybė siekti, kad įmonės ir vartotojai patirtų mažiau išlaidų ir jiems būtų lengviau sudaryti sutartis su partneriais kitose ES šalyse, suvienodinant vartojimo sutarčių pagrindus, rengiant ES pavyzdinių sutarčių sąlygas ir kuriant neprivalomąją Europos sutarčių teisę. Europos skaitmeninė darbotvarkė¹³, pirmąją iš pagrindinių pagal 2020 m. Europos strategiją priimtų iniciatyvų, siekiama užtikrinti, kad skaitmeninė bendroji rinka suteiktų tvarios ekonominės ir

⁵ Von Bar, C., Clive, E. ir Schulte Nölke, H. (eds.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Miunchenas, Sellier, 2009.

⁶ Kai kurie iš jų grindžiami *Association Henri Capitant* ir *Société de législation comparée* sukurtais principais ir pavyzdinėmis normomis („European Contract Law. Materials for a Common Frame of Reference: Terminology, Guiding Principles, Model Rules“, Ass. H. Capitant et SLC, 2008, Sellier European law publishers).

⁷ Tinklas, pavadintas „Commission on European Contract Law“ (Europos sutarčių teisės komisija), buvo sudarytas iš visų valstybių narių mokslininkų ir vadovaujamas Ole Lando veikė 1982–2001 m.

⁸ Iki šiol Vienos konvenciją ratifikavo 74 šalys. Iš ES šalių konvencijos nepasirašė Jungtinė Karalystė, Portugalija ir Airija.

⁹ Pavyzdžiui, Komercinės teisės derinimo organizacija Afrikoje rengė bendrą sutarčių įstatymą, daugiausia remdamasi UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principais. UNIDROIT principais ir ESTP vadovautasi ir rengiant 1999 m. Kinijos sutarčių įstatymą.

¹⁰ 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (OL L 177, 2008 7 4, p. 6.).

¹¹ 2009 m. gruodžio 2 d. Tarybos dokumentas Nr. 17024/09.

¹² COM (2010) 2020, 2010 3 3.

¹³ Žr. Komisijos komunikatą „Europos skaitmeninė darbotvarkė“, COM (2010) 245, 2010 5 19.

socialinės naudos panaikinant teisės susiskaidymą. Ja siūloma priimti „neprivalomą sutarčių teisės priemonę, kad būtų panaikintas sutarčių teisės susiskaidymas, visų pirma internete“.

Sutarčių teisės spragas Sąjunga galėtų užpildyti priimdama veiksmingas priemones, galinčias pašalinti skirtingų sutarčių teisės normų sukeltas rinkos kliūtis. Lengva taikyti ir teisinį tikrumą užtikrinanti Europos sutarčių teisės priemonė taip pat galėtų tapti pavyzdžiu visų pirma tarptautinėms organizacijoms, kurioms Sąjunga yra regioninės integracijos pavyzdys¹⁴. Taigi Sąjunga galėtų atlikti pagrindinį vaidmenį kuriant vienodus tarptautinius šios srities standartus, o tai savo ruožtu Europos ekonomikai suteiktų konkurencinį pranašumą kitų pasaulio šalių atžvilgiu.

Šiam įgaliojimui įgyvendinti Komisija įsteigė ekspertų grupę¹⁵, tiriančią galimybę sukurti lengvą taikyti Europos sutarčių teisės priemonę, kuri būtų naudinga vartotojams ir įmonėms, o kartu užtikrintų teisinį tikrumą. Ši grupė padės Komisijai atrinkti tiesiogiai ar netiesiogiai su sutarčių teise susijusias bendrųjų principų sistemos projekto dalis, taip pat naujai suskirstyti, peržiūrėti ir papildyti atrinktas nuostatas. Be to, ji remsis ir kitais svarbiais šios srities šaltiniais bei per šias konsultacijas gautomis nuomonėmis. Grupė rinks informaciją apie skirtingas teisės tradicijas Sąjungoje ir vertins suinteresuotųjų šalių interesus. Grupės nariai renkami iš autoritetinių civilinės teisės, visų pirma sutarčių teisės, specialistų ir veikia nepriklausomai visuomenės labui. Į šia žaliaja knyga pradėtų viešų konsultacijų rezultatus savo darbe atsižvelgs ekspertų grupė.

3. VIDAUS RINKOS SUNKUMAI

Vidaus rinkos užbaigimui kyla nemažai kliūčių, trukdančių jai atverti visas galimybes. Teisinės, kalbinės ir kitos kliūtys¹⁶ trukdo vidaus rinkai sklandžiai veikti. Viena iš šių kliūčių – teisės sistemų skirtumai, tai paaiškėjo iš konsultacijų, inicijuotų 2001 m. komunikatu dėl Europos sutarčių teisės, Eurobarometro apklausų¹⁷ ir kitų tyrimų¹⁸.

3.1. Įmonių ir vartotojų sutartys

Skirtumų esama ne tik ES teisės nereglamentuojamose srityse (pvz., bendrojoje sutarčių teisėje), bet ir Sąjungos lygmeniu minimaliai iš dalies suderintose srityse (pvz., vartotojų apsaugos teisėje). Todėl valstybės narės galėjo laisvai pasirinkti skirtingą nacionalinę vartotojų apsaugos teisės koncepciją.

Įmonių ir vartotojų sutarčių srityje Sąjunga priėmė vienodas kolizines normas, kurių tikslas – apsaugoti vartotojus, norinčius prieš kitos valstybės narės įmonę, su kuria sudarė sutartį, pasinaudoti savo teisių gynimo priemonėmis. Pavyzdžiui, pagal Romos I reglamento 6 straipsnį, nepasirinkus taikytinos teisės, taikoma vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės, kurioje įmonė vykdo komercinę veiklą arba šią veiklą į tą valstybę kreipia, teisė. Jei sutarties šalys pasirenka kitą nei vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisę,

¹⁴ Pavyzdžiui, Pietryčių Azijos valstybių asociacijai (įsteigta 1967 m.) arba neseniai (2008 m.) įsteigta Pietų Amerikos valstybių sąjunga.

¹⁵ 2010 m. balandžio 26 d. Komisijos sprendimas įkurti Europos sutarčių teisės bendros principų sistemos ekspertų grupę (OL L 105, 2010 4 27, p. 109).

¹⁶ Pvz., pristatymo paštu sunkumai, problemos dėl mokėjimų.

¹⁷ Žr., pvz., Special EUROBAROMETER 292 (2008) ir Flash EUROBAROMETER 278 (2009).

¹⁸ Žr., pvz., 2005 m. Clifford Chance tyrimą Europos sutarčių teisės klausimu (angl. *Clifford Chance Survey in European Contract Law*).

sutartimi negali būti susilpninama vartotojo apsauga, kurią numato jo valstybės teisė¹⁹. Šia taisykle užtikrinama, kad kilus ginčui vartotojai gali būti tikri, jog teismai jiems taikys bent jau tokį apsaugos lygį, kokį garantuoja jų gyvenamoji valstybė.

Įmonėms ši taisyklė reiškia, kad tarptautinių pardavimo sandorių atveju su vartotojais sudarytoms sutartims taikomos kitos – vartotojo gyvenamosios vietos valstybės normos, neatsižvelgiant į tai, ar buvo pasirinkta taikytina teisė. Įmonėms, norinčioms užsiimti tarptautine prekyba, gali kilti didelių teisinių išlaidų, jei jų sutartims taikoma kitos šalies vartotojų teisė. Kraštutiniu atveju kai kurios įmonės net gali atsisakyti pardavimų į kitą šalį, todėl potencialūs tos bendrovės vartotojai liktų savo nacionalinėje rinkoje ir netektų vidaus rinkos teikiamos galimybės pasinaudoti platesniu pasirinkimu arba žemesnėmis kainomis. Tai galėtų būti ypač aktualu e. prekybos sandoriams. Net jei kitų valstybių narių vartotojai turėtų prieigą prie pardavėjo interneto svetainės, dėl susijusių išlaidų ir rizikos pardavėjas galėtų atsisakyti sudaryti sutartis su kitų valstybių narių vartotojais. Pavyzdžiui, 61 proc. e. prekybos tarpvalstybinių pasiūlymų atvejų vartotojai negalėjo pateikti užsakymo dažniausiai dėl to, kad pardavėjai netiekė į vartotojo valstybę²⁰. Todėl iš dalies neišnaudojamas tarptautinės e. prekybos potencialas, dėl ko nukenčia ir įmonės, visų pirma VML, ir vartotojai.

Komisijos pasiūlyme priimti vartotojų teisių direktyvą²¹ kai kurios iš šių problemų sprendžiamos siekiant visiškai suderintomis nuostatomis, reglamentuojančiomis pagrindinius vartojimo sutartims svarbius vidaus rinkos aspektus, supaprastinti ir konsoliduoti galiojančias vartojimo sutarčių teisės normas. Vis dėlto net ir priėmus siūlomo turinio direktyvą, nesuderintose srityse valstybių narių sutarčių teisė iš dalies ir toliau skirtųsi. Ir visiškai suderintose srityse teisės normas reikėtų taikyti kartu su kitomis nacionalinėmis bendrosios sutarčių teisės nuostatomis²². Be to, per dvejus metus intensyvių derybų Europos Parlamente ir Taryboje tapo aišku, kad visiško suderinimo koncepcija taip pat turi savo ribas. Todėl, net ir priėmus direktyvą, valstybių narių sutarčių teisės skirtumai išliks, o tarptautine prekyba norinčios užsiimti įmonės turės tų nacionalinių normų laikytis.

3.2. Įmonių tarpusavio sutartys

Sudarydamos sutartis įmonės gali pasirinkti jų sutarčiai taikytiną teisę. Į sutartis jos gali įtraukti ir tokias galiojančias priemones kaip Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių nuostatas arba UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus. Vis dėlto įmonės neturi galimybės remtis bendra Europos sutarčių teise, kuri visose valstybėse narėse būtų taikoma ir aiškinama vienodai.

¹⁹ Panašios kolizinės normos, kurių tikslas apsaugoti silpnesniąją šalį, sukurtos ir kitoms sutarčių rūšims, pavyzdžiui, draudimo sutartims ir vežimo sutartims, žr. atitinkamai Romos I reglamento 7 ir 5 straipsnius.

²⁰ Žr. Komisijos komunikatą dėl tarpvalstybinės įmonių e. prekybos su vartotojais Europos Sąjungoje, COM (2009) 557, 2009 10 22.

²¹ COM (2008) 614.

²² Pavyzdžiui, nuostatos, reglamentuojančios teisių gynimo priemones pažeidus pareigą suteikti informaciją.

Stambios įmonės, turinčios didelę derybinę galią, gali užtikrinti, kad jų sutartims būtų taikoma tam tikros valstybės teisė. VMĮ tą pasiekti gerokai sunkiau, o tai gali užkirsti kelią visoje Sąjungoje vienodai prekybos politikai ir kliudyti įmonėms naudotis vidaus rinkos teikiamomis galimybėmis. Be to, tais atvejais, kai reikia laikytis skirtingų sutarčių teisės sistemų arba surinkti informaciją kita kalba apie kitoje valstybėje narėje taikomą teisę, teisinės išlaidos gali padidėti.

Su tam tikrų specializuotų neretai tarptautinio pobūdžio sutarčių, pavyzdžiui, laivybos sutarčių, nuostatomis, plačiai naudojamomis tokio tipo sandoriuose, įmonės jau susipažinusios, tačiau taip yra ne visada. Be to, įmonėms sudarant bendresnius prekybos sandorius galėtų būti naudinga priemonė, nustatanti vienodas Europos sutarčių teisės normas, su kuriomis būtų galima nesunkiai susipažinti visomis oficialiomis kalbomis. Tai padėtų sustiprinti tarptautinę prekybą užsiimančių įmonių pasitikėjimą, nes jos su šia sistema galėtų greitai susipažinti ir ja vadovautis sudarydamos sandorius su kitų valstybių narių įmonėmis. Tokiuose sandoriuose minėta sistema galėtų būti laikoma alternatyva valstybių narių sutarčių teisei ir neutralia šiuolaikine sutarčių teise, kuri remiasi bendromis nacionalinės teisės tradicijomis, yra aiški ir lengvai taikoma. Tokia galimybė būtų ypač patraukli MVĮ, pirmą kartą norinčioms įsitvirtinti naujose rinkose.

4. GERIAUSIOS EUROPOS SUTARČIŲ TEISĖS PRIEMONĖS PASIRINKIMAS

Europos sutarčių teisės priemonė turėtų padėti spręsti pirmiau nurodytas skirtingų sutarčių teisės normų keliamas problemas, o vartotojams ir įmonėms netapti papildoma našta arba sunkumu. Be to, ja turėtų būti užtikrinamas aukštas vartotojų apsaugos laipsnis. Priemonė turėtų išsamiai reglamentuoti savo taikymo sritį ir būti savarankiška, t. y. nuorodų į nacionalinius įstatymus arba tarptautinius dokumentus turėtų būti kuo mažiau. Atsižvelgiant į būsimos priemonės teisinę formą, taikymo sritį ir dalykinę sritį nustatyta keletas galimybių.

4.1. Kokia turėtų būti Europos sutarčių teisės priemonės teisinė forma?

Europos sutarčių teisės priemonė galėtų būti neprivalomoji priemonė, kuria siekiama gerinti ES teisės aktų vientisumą ir kokybę, arba privalomoji priemonė, kuria sukuriama bendra sutarčių teisės normų sistema, veikianti kaip alternatyva nacionalinių sutarčių teisės normų įvairovei. Pažymėtina, kad ši Sąjungos priemonė būtų išversta į visas oficialiąsias kalbas. Ji būtų naudinga visiems suinteresuotiesiems subjektams: gairių stokojantiems teisės aktų leidėjams, normas taikantiems teisėjams ir dėl sutarčių sąlygų besiderančioms šalims.

1 galimybė. Ekspertų grupės rezultatų paskelbimas

Ekspertų grupės darbo rezultatus būtų galima be didelių sunkumų tiesiogiai paskelbti Komisijos tinklalapyje be pritarimo Sąjungos lygmeniu. Jei ekspertų grupė parengtų praktinį ir lengvai taikomą dokumentą, jis galėtų tapti Europos ir nacionalinių teisės aktų leidėjų idėjų, kurių jie semtųsi rengdami teisės aktų projektus, šaltiniu, o sutarties šalys juo galėtų vadovautis rengdamos standartines sutarčių sąlygas. Aukštosiose mokyklose arba profesinio lavinimo kursuose jis galėtų būti naudojamas kaip mokomoji medžiaga, parengta atsižvelgiant į skirtingas valstybių narių teisės tradicijas. Plačiau naudojant šį dokumentą ilgainiui nacionalinės sutarčių teisės normos savaime suartėtų.

Vis dėlto šiuo sprendimu nepavyktų pašalinti vidaus rinkos kliūčių. Oficialiai neprivalomas arba oficialaus statuso teismams ir teisės aktų leidėjams neturintis dokumentas juntamai nesumažintų sutarčių teisės skirtumų.

2 galimybė. Oficialus priemonių teisės aktų leidėjams rinkinys

a) Komisija sukuria priemonių rinkinį

Remdamasi ekspertų grupės darbo rezultatais, Komisija galėtų priimti Europos sutarčių teisės aktą (pvz., komunikatą arba Komisijos sprendimą), kuris taptų Komisijos gairėmis teisės aktų vientisumui ir kokybei užtikrinti. Priemonių rinkiniu Komisija naudotųsi rengdama naujų teisės aktų pasiūlymus arba peržiūrėdama galiojančios priemonės. Tokia priemonė galėtų būti taikoma iš karto, kai tik Komisija ją priims, jai nereikėtų Parlamento ir Tarybos pritarimo. Vis dėlto tokiu atveju Parlamentas ir Taryba, svarstydami priemonės pakeitimus, neprivalėtų atsižvelgti į jos rekomendacijas.

b) Tarpinstitucinis susitarimas dėl priemonių rinkinio

Europos sutarčių teisės priemonių rinkinys galėtų būti Komisijos, Parlamento ir Tarybos tarpinstitucinio susitarimo dalyku, kuriame būtų nustatyta, kad rengiant Europos sutarčių teisės aktų projektus arba dėl jų derantis bus remiamasi šio priemonių rinkinio nuostatomis. Tarpinstitucinis susitarimas įsigaliotų tik užbaigus derybas tarp trijų teisėkūros subjektų, tačiau būtų naudingas tuo, kad visos trys institucijos prisidėtų prie jo rengimo ir, rengdamos bei priimdamos naujus teisės aktus, privalėtų į jį atsižvelgti.

Priemonių rinkinio trūkumas tas, kad ne iš karto pasijustų apčiuopiama nauda vidaus rinkai, nes teisės skirtumai nebūtų pašalinti. Be to, priemonių rinkinys teisės aktų leidėjui nepadėtų užtikrinti, kad teismai vienodai taikys ir aiškins Sąjungos sutarčių teisę.

3 galimybė. Komisijos rekomendacija Europos sutarčių teisės klausimu

Europos sutarčių teisės priemonė galėtų būti pridedama prie valstybėms narėms skirtos Komisijos rekomendacijos, kuria valstybės būtų raginamos šią priemonę inkorporuoti į savo nacionalinę teisę. Rekomendacija leistų valstybėms narėms savanoriškai palaipsniui perimti priemonę į savo nacionalinę teisę. Be to, ES Teisingumo Teismas turėtų jurisdikciją aiškinti rekomendacijos nuostatas.

Išskiriamos dvi galimybės:

a) Rekomendacija galėtų paskatinti valstybes nares nacionalinę sutarčių teisę pakeisti rekomenduojama Europos priemone. Toks metodas sėkmingai pritaikytas Jungtinėse Valstijose, kur komercinės teisės ekspertų parengtą Bendrąjį komercinį kodeksą (angl. *Uniform Commercial Code*), kuriam pritarė nešališkos pusiau valstybinės organizacijos²³, perėmė visos, išskyrus vieną, 50 valstijų.

²³ Bendrasis komercinis kodeksas dažnai peržiūrimas, jo pakeitimus kartu priima Bendros teisės komisija (angl. *Uniform Law Commission*), atsakinga už vienetų valstijų įstatymų rengimą ir skatinimą tais atvejais, kai įmanoma ir pageidaujama turėti vienetą teisę, ir Amerikos teisės institutas (angl. *American Law Institute*), kuris atlieka svarbius mokslinius teisės aiškinimo, modernizavimo ir tobulinimo tyrimus.

- b) Rekomendacija galėtų paskatinti valstybes nares perimti Europos sutarčių teisės priemonę kaip neprivalomąją sistemą, kuria sutarties šalims siūloma alternatyva nacionalinei teisei. Šį metodą taikančiose valstybėse narėse kaip sutartims taikytiną teisę be neprivalomosios Europos priemonės būtų galima rinktis kitas alternatyvias priemones, pavyzdžiui, UNIDROIT principus.

Tokia rekomendacija valstybėms narėms nebūtų privaloma ir leistų joms savo nuožiūra pasirinkti, kaip ir kada šią priemonę inkorporuoti į savo nacionalinę teisę. Todėl kyla pavojus, kad valstybėse narėse, kurios gali skirtingai ir nevienodu metu įgyvendinti rekomendaciją arba jos visiškai neįgyvendinti, bus vadovaujamosi nevienoda ir neišbaigta koncepcija.

4 galimybė. Reglamentas, kuriuo sukuriamas neprivalomoji Europos sutarčių teisės priemonė

Reglamentu galėtų būti sukurta neprivalomoji priemonė, kuri būtų sumanyta kaip „2-oji sistema“ visose valstybėse narėse, t. y. sutarties šalims suteiktą galimybę rinktis iš dviejų nacionalinių sutarčių teisės sistemų²⁴.

Į 27 valstybių narių nacionalinę teisę reglamentu būtų įtrauktas išsamus ir kuo savarankiškesnis sutarčių teisės normų rinkinys, kurį sutarties šalys galėtų rinktis kaip jų sutartį reglamentuojančią teisę²⁵. Sutarties šalims, visų pirma norinčioms užsiimti veikla vidaus rinkoje, juo suteikiamas alternatyvus normų rinkinys²⁶. Šią priemonę būtų galima taikyti vien tarptautinėms sutartims arba ir tarptautinėms, ir nacionalinėms sutartims (žr. 4.2.2 dalį).

Pagal savo prigimtį neprivalomoji priemonė galėtų būti protingas problemų, kylančių dėl skirtingų teisės normų, sprendimas, jei ji pakankamai aiški vidutinei sutarties šaliai ir užtikrina teisinį tikrumą. Tai yra pagrindinės sąlygos siekiant, kad sutarties šalys pasitiktų priemone ir visų pirma ją pasirinktų kaip teisinį sutarties pagrindą. Vartotojai pirmiausia turėtų būti tikri, kad sudarant šiuo pagrindu parengtą sutartį nekils pavojus jų teisėms. Kad veiktų vidaus rinkoje, neprivalomoji priemonė turėtų daryti poveikį imperatyvių normų, įskaitant vartotojų apsaugos normas, taikymui²⁷. Iš tikrųjų ji teiktų papildomą naudą, palyginti su esamomis neprivalomomis sistemomis, pvz., Vienos konvencija, kuri neužkerta kelio imperatyvių nacionalinių normų taikymui.

Neprivalomąją priemonę turėtų būti užtikrinamas itin aukštas vartotojų apsaugos lygis²⁸.

Nuosekliai darant nuorodą į vienintelį normų rinkinį, teisėjams ir kitiems teisininkams tam tikrose bylose nebereikėtų aiškintis užsienio teisės, kaip šiuo metu daroma pagal kolizines

²⁴ Taip pat žr. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę, INT/499, 2010 5 27.

²⁵ Šis sutarčių teisės normų rinkinys ir tarptautinės privatinės teisės srityje sudarytų visų valstybių narių nacionalinės teisės dalį.

²⁶ Žr. 2010 m. gegužės 9 d. Mario Monti ataskaitą Europos Komisijos pirmininkui „Nauja bendrosios rinkos strategija“: „28-osios sistemos pranašumas yra tas, kad išplečiamos bendrojoje rinkoje veikiančio verslo ir piliečių galimybės: jei bendroji rinka yra pagrindinis jų siekis, jie gali rinktis standartinę ir bendrą teisinę sistemą, kuri galioja visose valstybėse narėse“. Taip pat žr. 2010 m. gegužės mėn. svarstymų grupės ataskaitos Europos Vadovų Tarybai dėl ES 2030 ateities „Projektas „Europa 2030“. Iššūkiai ir galimybės“ rekomendaciją: „<...> reikėtų imtis veiksmų <...> (siekiant) suteikti piliečiams galimybę pasirinkti Europos juridinį statusą (vadinamoji „28-oji taisyklė“), kuris būtų taikomas sutartimis reguliuojamiems santykiams tam tikrose civilinės ar komercinės teisės srityse kartu su dabartinėmis 27 nacionalinėmis taisyklėmis“.

²⁷ Pačioje priemonėje turėtų būti aiškiai nustatytas santykis su Romos I reglamento nuostatomis.

²⁸ Žr. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 12 straipsnį.

teisės normas. Tai galėtų sumažinti ne tik įmonių išlaidas, bet ir teismų sistemos administracinę naštą.

Tokia neprivalomoji priemonė galėtų teikti didelių pranašumų vidaus rinkai nesant būtinybės toliau kištis į nacionalinę teisę. Todėl, laikantis subsidiarumo principo, neprivalomoji priemonė galėtų būti visiško nacionalinės teisės normų suderinimo alternatyva, t. y. proporcingas sprendimas šalinti vidaus rinkos kliūtis, kylančias dėl nacionalinės sutarčių teisės skirtumų.

Kita vertus, neprivalomoji Europos priemonė gali būti kritikuojama dėl to, kad sukuria sudėtingą teisinę padėtį. Sukūrus paralelinę sistemą, teisinė padėtis ir toliau išliks sudėtinga, reikės aiškios informacijos, kad vartotojai suvoktų savo teises ir priimtų apgalvotą sprendimą dėl to, ar nori sudaryti sutartį šiuo alternatyviu pagrindu.

5 galimybė. Europos sutarčių teisės direktyva

Europos sutarčių teisės direktyva būtų galima pagal minimalius bendruosius standartus suderinti nacionalinės sutarčių teisės normas. Valstybės narės galėtų toliau taikyti didesnę apsaugą užtikrinančias normas, jei šios neprieštaraus Sutarčiai. Be to, būtų galima numatyti, kad Komisijai būtų pranešama apie atsiradusius skirtumus, kurie vėliau būtų paskelbti siekiant tarptautinius sandorius sudarantiems vartotojams ir įmonėms užtikrinti didesnę skaidrumą.

Įmonių ir vartotojų sudaromų sutarčių atžvilgiu direktyva būtų garantuojamas aukštas vartotojų apsaugos lygis, kaip to reikalauja Sutartis, ir papildomas vartotojų *acquis*, įskaitant būsimos vartotojų teisių direktyvos nuostatas.

Direktyva būtų mažinami teisiniai skirtumai, nes būtų siekiama tam tikro nacionalinės sutarčių teisės normų konvergencijos laipsnio. Tai savo ruožtu padėtų stiprinti visų pirma vartotojų ir MVĮ pasitikėjimą tarptautiniais sandoriais. Vis dėlto suderinimas direktyvomis, remiantis minimaliais standartais, nebūtinai lemtų vienodą normų įgyvendinimą ir aiškinimą²⁹. Užsienyje prekes ir paslaugas siūlančioms įmonėms vis tiek reikėtų laikytis skirtingų tų šalių vartojimo sutarčių teisės normų. Iš esamo vartojimo sutarčių *acquis* matyti, kad minimalus suderinimas direktyvomis tik ribotai mažina reglamentavimo skirtumus. Įmonių sudaromų tarptautinių sandorių atžvilgiu direktyva negalėtų užtikrinti reikiamo teisinio tikrumo, o įmonės ir toliau patirtų papildomas su užsienio teisės normų laikymusi susijusias išlaidas.

6 galimybė. Reglamentas, kuriuo sukuriamą Europos sutarčių teisė

Reglamentas, kuriuo būtų sukuriamą Europos sutarčių teisė, nacionalinių įstatymų įvairovę pakeistų vienodu Europos normų rinkiniu, įskaitant imperatyvias normas, kuriomis silpnesnei šaliai suteikiamas pakankamas apsaugos lygis. Šios normos būtų taikomos ne kaip šalių pasirinkimas, o kaip nacionalinės teisės dalis. Nacionalinius įstatymus reglamentas galėtų pakeisti tik tarptautinių sandorių atveju arba ir tarptautinių, ir nacionalinių sandorių atveju (žr. 4.2.2 dalį).

Šiuo sprendimu būtų panaikintas teisės susiskaidymas sutarčių teisės srityje ir lemtų vienodą reglamento nuostatų taikymą ir aiškinimą. Vienodomis sutarčių teisės normomis galėtų būti

²⁹ Dėl šios priežasties M. Monti ataskaitoje rekomenduojama derinti reglamentais, p. 93.

supaprastintas tarptautinių sandorių sudarymas ir numatytas veiksmingas ginčų sprendimo mechanizmas.

Vis dėlto galėtų kilti sunkumų subsidiarumo ir proporcingumo principų atžvilgiu. Skirtingų nacionalinių įstatymų keitimas bendru normų rinkiniu, ypač jei juo reglamentuojami nacionaliniai sandoriai, galėtų būti neproporcinga priemonė kovojant su prekybos kliūtimis vidaus rinkoje.

7 galimybė. Reglamentas, kuriuo sukuriama Europos civilinis kodeksas

Šiuo sprendimu siekiama daugiau nei reglamentu, kuriuo būtų sukuriamas Europos sutarčių teisė, nes būtų reglamentuojama ne tik sutarčių teisė, bet ir kitų rūšių prievolės (pvz., deliktų teisė ir kito asmens reikalų tvarkymas). Tokia priemone būtų dar labiau sumažinama būtinybė remtis nacionalinėmis nuostatomis.

Kitose nei sutarčių teisės srityse taip pat yra kliūčių, trikdančių sklandų vidaus rinkos veikimą, tačiau dar nenuspręsta, kokia apimtimi subsidiarumo požiūriu būtų pateisinama tokia plataus masto priemonė kaip Europos civilinis kodeksas.

4.2. Kokia turėtų būti priemonės taikymo sritis?

Sutarčių teisės priemonė galėtų apimti keletą taikymo sričių.

4.2.1. Ar priemonė turėtų būti taikoma tiek įmonių ir vartotojų sutartims, tiek įmonių tarpusavio sutartims?

Priemonė galėtų būti taikoma visų rūšių sandoriams – tiek įmonių tarpusavio, tiek įmonių ir vartotojų sutartims. Tam tikros bendrosios sutarčių teisės normos vienodai svarbios visų rūšių sandoriams, tačiau priemonė taip pat galėtų apimti specialiąsias normas, pavyzdžiui, imperatyvias normas, kuriomis užtikrinamas aukštas vartotojų apsaugos lygis, kurios galiotų tik tam tikrų rūšių sutartims. Jos būtų taikomos, kai sandorį sudaro vartotojas ir įmonė³⁰.

Taip pat būtų galima numatyti atskiras priemones įmonių bei vartotojų sutartims ir įmonių tarpusavio sutartims. Iš esmės atskiromis priemonėmis būtų geriau reglamentuojami aspektai, būdingi tų rūšių sutartims, jas būtų lengviau parengti ir naudoti. Vis dėlto esant keletui priemonių kyla dvigubo reglamentavimo ir teisės normų nesuderinamumo pavojus.

4.2.2. Ar priemonė turėtų būti taikoma tiek tarptautinėms, tiek nacionalinėms sutartims?

Teisės normų skirtumai paprastai būdingi tarptautinėms sutartims, kai gali būti taikoma keletas nacionalinių arba tarptautinių priemonių. Vien tarptautinėms sutartims taikoma priemonė, galinti išspręsti teisės normų koliziją, galėtų labai prisidėti prie sklandaus vidaus rinkos funkcionavimo. Įmonių ir vartotojų sutarčių atveju įmonės galėtų remtis dviem sutarčių sąlygų sistemomis: viena, skirta tarptautinėms sutartims, kita – nacionalinėms. Šios dvi sistemos taip pat galiotų vartotojams. Tiek tarptautinėms, tiek nacionalinėms vartojimo sutartims taikoma priemonė supaprastintų teisinį reglamentavimą, tačiau turėtų įtakos vartotojams, kurie nenori sudaryti tarptautinių sutarčių vidaus rinkoje ir pageidauja apsaugos pagal nacionalinės teisės normas.

³⁰ Nuoseklumo dėlei Europos sutarčių teisės priemone turėtų būti papildytas atitinkamas vartotojų *acquis*, į vartotojų teisių direktyvą įtraukiant jos reikalavimus, įskaitant patobulintas vartotojų apsaugos vidaus rinkoje nuostatas.

Kita vertus, įmonių tarpusavio sandorių atveju, kur pagrindinis vaidmuo tenka sutarčių laisvės principui, būtų nepagrįsta iš sutarties šalių atimti galimybę vien nacionalinio pobūdžio sandoriams rinktis Europos priemonę. Tiek tarptautinėms, tiek nacionalinėms sutartims taikoma priemonė galėtų būti dar viena paskata įmonėms plėstis kitose valstybėse, nes jos galėtų vadovautis viena bendra sutarčių sąlygų sistema ir ekonomikos politika.

Priemonė galėtų būti skirta vien internetu sudaromiems sandoriams (arba bendresne prasme – nuotoliniams sandoriams), nors tokia koncepcija nepadėtų visiškai panaikinti vidaus rinkos kliūčių kitų rūšių sandoriams. Tokios sutartys sudaro didelę tarptautinių sandorių vidaus rinkoje dalį ir turi didžiausias galimybes populiarėti. Todėl būtų galima sukurti internetiniams sandoriams pritaikytą priemonę. Ji galėtų būti taikoma tarptautiniams ir nacionaliniams sandoriams arba vien tarptautiniams sandoriams.

4.3. Kokia turėtų būti priemonės dalykinė taikymo sritis?

Dalykinė Europos sutarčių teisės priemonės taikymo sritis galėtų būti aiškinama siaurai arba plačiai. Bet kuriuo atveju priemonė turėtų būti grindžiama Sąjungos *acquis* ir apimti imperatyvias vartojimo sutarčių teisės normas.

4.3.1. Siauras aiškinimas

Europos sutarčių teisės priemonė galėtų apimti vien: sutarties apibrėžtį, ikisutartines prievoles, sutarties sudarymą, teisę atsisakyti sutarties, atstovavimą, sandorių negaliojimo pagrindus, aiškinimą, sutarties turinį ir galiojimą, vykdymą, teisės gynimo priemonės sutarties nevykdymo atveju, skolininkų ir kreditorių daugumą, sutarties šalių pasikeitimą, įskaitymą ir sujungimą, senaties terminą³¹. Dėmesys galėtų būti telkiamas į imperatyvias vartojimo sutarčių teisės normas, dėl kurių kyla vidaus rinkos kliūtys ir formuojasi praktika, nepalanki vartotojams ir VMĮ, pavyzdžiui, nesąžiningos sutarčių sąlygos.

4.3.2. Platus aiškinimas

Europos sutarčių teisės priemonė, be 4.3.1 dalyje išdėstytų aspektų, taip pat galėtų apimti tokius svarbius klausimus kaip restitucija, deliktinė atsakomybė, nuosavybės teisių į prekes ir įkeistą nekilnojamąjį turtą įgijimas ir netekimas.

4.3.3. Ar priemonė turėtų būti taikoma atskirų rūšių sutartims?

Be bendrųjų sutarčių teisės normų, priemonė galėtų apimti specialiąsias dažniausiai pasitaikančių rūšių sutarčių normas. Labiausiai paplitusi ir vidaus rinkos požiūriu svarbi sutartis – prekių pirkimo–pardavimo sutartis.

Taip pat labai svarbios rangos sutartys. Vis dėlto, atsižvelgiant į jų įvairovę, atskirų rūšių rangos sutartims reikėtų parengti specialiąsias normas. Pavyzdžiui, priemonė galėtų apimti pirkimo ir pardavimo sandorių požymių turinčių sutarčių, pvz., transporto priemonių nuomos arba draudimo sutarčių, normas. Be to, finansinių paslaugų srities sutartys yra labai specifinės ir techninės, ypač jei jos sudaromos specialistų; ši sritis turi būti reglamentuojama labai apdairiai, nes teisinė padėtis keičiasi labai greitai.

³¹ Šie terminai, perimti iš Bendrųjų principų sistemos projekto, pateikiami tik kaip pavyzdžiai ir neatspindi nei priemonės struktūros, ne terminijos.

Mokslininkai jau yra pasiūlę kai kurių rangos sutarčių normas, kurias būtų galima pasitelkti kaip pavyzdį. Pavyzdžiui, Bendrųjų principų sistemos projekte pateikiamos prekių nuomos sutarčių pavyzdinės normos. Europos draudimo sutarčių teisės sąvado (angl. *Restatement of European Insurance Contract Law*) projekto grupė parengė Europos draudimo sutarčių teisės principus (angl. *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*)³². Prieš priimant sprendimą, ar ir kaip tuos principus reikia taikyti finansinėms paslaugoms, būtina įvertinti jų tinkamumą.

4.3.4. Europos civilinio kodekso taikymo sritis

Europos civilinis kodeksas apimtų ne tik sutarčių teisę, įskaitant atskirų rūšių sutartis, bet ir deliktų teisę, nepagrįstą praturtėjimą ir kito asmens reikalų tvarkymą.

5. IŠVADA

Šios žaliosios knygos tikslas – pradėti viešas konsultacijas siekiant susipažinti su padėtimi ir sužinoti suinteresuotųjų subjektų nuomones apie galimas politines galimybes Europos sutarčių teisės srityje.

Žalioji knyga bus paskelbta Komisijos svetainėje (<http://ec.europa.eu/yourvoice/>). Konsultacijos vyks nuo 2010 m. liepos 1 d. iki 2011 m. sausio 31 d., jose kviečiami dalyvauti visi suinteresuotieji subjektai. Privatūs asmenys, organizacijos, šalys, ketinančios dalyvauti konsultacijose, savo nuomones gali siųsti kaip atsakymus į tam tikrus arba visus dokumente pateiktus klausimus ir (arba) kaip bendras pastabas dokumente iškeltais klausimais.

Gautos nuomonės (galbūt apibendrinta forma) bus skelbiamos, nebent autorius nesutiktų, kad jo asmens duomenys būtų paskelbti, motyvuodamas savo nesutikimą tuo, kad paskelbus šiuos duomenis būtų pakenkta jo teisėtiems interesams. Tokiu atveju nuomonė gali būti paskelbta anonimiškai. Kitu atveju nuomonė nebus skelbiama, o į jos turinį praktiškai nebus atsižvelgiama.

Be to, kadangi nuo 2008 m. birželio mėn. pradėjo veikti pagal Europos skaidrumo iniciatyvą sukurtas Interesų grupių atstovų registras, organizacijos raginamos naudotis šiuo registru, kad Europos Komisijai ir plačiajai visuomenei pateiktų informacijos apie savo tikslus, finansavimą ir struktūrą. Šiuo klausimu Komisija vadovaujasi tokia politika: jei organizacijos nėra užsiregistravusios registre, jų nuomonės bus laikomos individualiomis nuomonėmis.

Nuomones ir pastabas, susijusias su konsultacijomis, galima siųsti el. paštu **ils-communication-e5@ec.europa.eu**.

Klausimai dėl šių konsultacijų gali būti siunčiami tuo pačiu el. pašto adresu arba šiuo adresu:

European Commission, DG Justice, Unit A2, Rue de la Loi 200, B-1049 Brussels, Belgium.

³² Principles of European Insurance Contract Law, Miunchenas, Sellier, 2009.